

פרשת יוסף ואחיו

יהודה שפירא

בראשית לז-נ

כאשר אירעה פרשת דינה היה יוסף עוד ילד באוהלו של אביו. אין רמז בכתוב איך יוסף הושפע מאירוע טראומטי זה, מאמרים ומחקרים רבים נכתבו על יוסף כשהיה עוד כפוף למסגרת כלשהי, אם כילד ונער הסמוך לשולחן אביו או כנער מתבגר שעמד יחיד מול אָחיו עד שנמכר בעמק דותן ואחר-כך כשהיה כפוף לפוטיפר בביתו ובבית הסוהר ונתון למרותו, רק חלק מאותם מאמרים הוקדש לאישיותו מרגע שטבעת פרעה היתה ענודה על אצבעו והוא כל-יכול במצרים לעשות בה כמיטב הבנתו, **שאו מתגלה האישיות בפעולות חסרות פניות היוצאת מן הלב ובכוונות אמת.**

בדברים הבאים נתמקד בעיקר בקטע אחרון זה של חיי יוסף, וביחוד ביחסי האחים מאז שירדו לשבור שבר במצרים ונפגשו עמו וזאת על מנת לנסות ולהבחין מתגובותיו לא רק איך הוא עצמו ראה את אָחיו בדיעבד אחרי הנסיון להתנקש בחייו ועד שנמכר, אלא גם לבחון אם הכוח הרב שהיה בידיו במצרים כמשנה למלך לא הטו את לבו מן היעוד האישי שראה בחלומותיו ומכל מה שחוה בעמק דותן באופן שהשפיע גם על יחסו לאָחיו, וכן נוכל לבחון לאיזה יחס זכה יוסף בדיעבד מאָחיו וגם מאביו.

(* ערך חברתי זה של 'אהוות אחים' היה צריך לימוד. אמנם בתורה נזכרו לא מעט אחים ובהם קין והבל, ישמעאל ויצחק וגם יעקב ועשו אך היחסים ביניהם היו כולם על דרך השלילה, ומה שאפיין את יוסף ותגובותיו בפרשת יוסף ואחיו היה מכוון כולו על דרך החיוב, אך מסיפורו של יוסף ניכר כי לא כל האחים זכו לדעת דרך זו באותה מידה, למעט יהודה.

(* אבל מאוחר יותר גילה יעקב את דעתו בברכתו לבנים (בראשית מט') ושם שמעון ולוי שמעו מפיו את דעתו וגם את צוואתו בשאלה זו "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכורותיהם, בסדם אל תבוא נפשי ובקהלם אל תִּחַד כבודי... ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" ולזה פירושים רבים, אלא שברכת יעקב היא צוואה שגם **עתידה להתגשם.**

שאלות חשובות עולות מן הכתוב כבר בתחילת העיון; האם אָחיו היו לו לזרא עקב מה שעוללו לו בעמק דותן, או האם מה שעשה יוסף לאָחיו במצרים היה לנקום בהם ולהשתרר עליהם ולהשפילם^(*), וחשוב מזה – האם נשא יוסף בלבו 'דימוי משפחה' מימי ילדותו ונערותו אשר שימש לו מקור כיסופים לעתיד, ועוד שאלות כיוצא באלה.

מפשט הכתוב בסיפור מזדקרת נאמנותו של יוסף למורשת הרוחנית של אבותיו אברהם יצחק ויעקב ולהבטחות ה' להם, נאמנות זו לדרכם היתה גלויה ומיוחדת במינה והיא ניכרת בייחוד מיחסו לאביו^(*). משלבי הסיפור השונים בסיפור מתבהר שיוסף ידע והבין מה שאָחיו לא הבינו, הוא הבין כי הבטחות הקב"ה לאבות ולצאצאים לא תוכלנה להתגשם ללא שותפות יחד שלו עם כל אָחיו שהתברכו גם הם באותן ברכות, דהיינו, **שלמות הברכות כרוכה בשלמות המשפחה והא בהא תליה**, מכאן נובעת גם גישתו המיוחדת של יוסף לחטאם של אָחיו בו, יוסף ראה חטא זה בעיקר כחטא לבורא עולם וגם חטא למורשת האבות (שם מה' ה - ח). מכל פעלו ניכר שיוסף חש כי שמירת משפחת בית אביו **בשלמותה**, ובאיכותה הקיומית לפי המסורת, היא גם תנאי הכרחי להמשך קיום אמונת הייחוד ומשפחתו לעניין זה היא היחידה הקיימת בעולם, ואילו בדיעבד, בראות יוסף את המשפחה חוזרת לקדמותה בגושן בהנהגת אביו ניכר מהכתוב כי הוא נרגע בסופו של דבר מכל התלאות שעבר.

נחמה ליבוביץ ז"ל, בספרה 'עיונים בספר בראשית' הביעה תמיהה, בעקבות המפרשים, איך זה יוסף שראה את אָחיו משתחוים לו נזכר תחילה בחלומותיו ולא נזכר תחילה ברע שעשו לו^(*), בהמשך מביאה נחמה מחלוקות פרשנים בשאלה זו (רמב"ן, אברבנאל, ר' יצחק עראמה ועוד), אך מעיון בגוף הכתוב מסתבר כי התשובה כבר מרומזת שם בזה שאָחיו בפגישה הראשונה עם יוסף **מיד השתחוו לו** לפיכך אין תימה שיוסף נזכר תחילה בחלומותיו בראותו שסופם מתגשם, אלא מהמשך הכתוב ניכר שיוסף בראותו את אָחיו לא הטיל מרותו עליהם (כפי שחשדו בו אחיו) אלא עסק בחקר האמת על מעללי אָחיו, מעשה שופט. וכך עולה, מפשט הכתוב, **שאלה מְקדמית על יוסף ופשר חלומותיו**, שהרי משעה שהאחים השתחוו לו פעם ועוד פעם וחלומותיו התממשו^(*) והוא לא הראה להם עוצם ידו המלכותית כגמול על מעלליהם עולה מזה השערה כי אולי ליוסף היה פירוש אחר לחלומותיו מאשר לאָחיו, ואולי יותר מפירוש אחד?

(*) נחמה שהקדישה שלישי מספרה 'עיונים בספר בראשית' לסיפורו של יוסף הביאה בעמוד 325 פירוש מקטרג וקשה של חכמי אומות העולם על יוסף המשמש להם, בפירושם, דוגמה מובהקת להתנהגותו רעה של איש "הברית הישנה". יוסף מופיע בפירושם כנוקם ונוטר כנחש לאָחיו ואינו מוחל להם, מתעלל בהם ושמה לראותם בייסוריהם ובפחדם. (לענ"ד דמות זו של היהודי, **לפי פירושם**, מופיעה ומונצחת בדמות שיילוק במחזהו של שייקספיר 'הסוחר מוונציה' שבו שיילוק היהודי תובע את ליטרת הבשר מהסוחר הנוצרי עם כל המשתמע מכך מבחינה אנטישמית...).

(*) לדמות הדומיננטית של אביו בלב יוסף נתנו חז"ל ביטוי במדרשים לא מעטים, ממסכת סוטה מביא רש"י מדרש על יוסף שעמד לפני אשת פוטיפר מהסס אם להיענות לה או לטרב **הופיעה לפניו דמות דיוקנו של אביו** ומיד כבש את יצרו. על יסוד מדרש זה אפשר אולי גם לשער כי כאשר יוסף כלא את אחיו לשלושה ימים חשב לנקום בהם אך שינה את תכניתו כי הופיעה לפניו דמות דיוקנו של אביו...וגו'.

(*) ככתוב "וירא יוסף את אחיו ויכירם, והם לא הכירוהו, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם"... (שם מב', ח-ט) זה מופיע 'בעיונים בספר בראשית' בפרק 'למה התנכר'. אבל, לענ"ד, לא כתוב אינו ראייה.

(*) שהרי רק את הקידות ראה בחלומו, ופשר החלומות על פי יוסף עדיין עלום. ואולי דבקתו של יוסף בערכי משפחה טובים באה לו גם מִזְכָּר מבחני הקיום שבהם עמדה המשפחה מאז המסע מחרן לארץ כנען, כגון מן הרדיפה של לבן אחרי המשפחה בגלעד, או הפחד והישועה מעשו הרודף, וכן הסכנה שארבה לקיום המשפחה מן הכנענים בפרשת דינה בשכם, אבל אין לכל אלה הד בכתוב על יוסף.

הרמב"ן (בפירושו לפרק מב, ט) כותב על יוסף שפשר חלומותיו היה לו כיעוד כמי שנבחר לעלות לגדולה ולהנהגה ולשררה עתידית על אָחיו (כפי שחששו אהיו?) ומוסיף: "...בראות יוסף את אָחיו משתחוים לו, זכר את כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרונם כי כל אָחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון... וכיוון שלא ראה את בנימין עמהם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אָחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה... (עכ"ל).

אלא מהמשך הכתוב אנו רואים, כאמור, הדבר המפתיע, שגם אחרי שכבר השתחוו לו, **לרבות בנימין**, לא קורה מאומה, לא בעניין המלכות ולא בעניין השררה על אָחיו, יוסף מתנהג עם אָחיו אמנם כמושל ושופט אך **גם כראשון בין שוים**, הוא לא רודה בהם, כפי שחששו מפניו תחילה ואף לא חש סיפוק אישי מהקידות, מאידך, מה שעשה יוסף לאחר שראה את אָחיו היה גילוי דאגה עמוקה לבני משפחתו (שם מז, יג – כו), תחילה קיבצם יחד ואחר-כך ריכז אותם בגושן הרחק מעיני המצרים ומתועבותיהם כדי שיוכלו לחיות שם ולשמר את מנהגי ישראל, בהמשך מזכיר הכתוב שיוסף כלכל את בני משפחתו, אך לא רק אותם גם את המצרים, וניכר גם שהוא עצמו חזר למלא את תפקידו בעיקר בארמון פרעה והמשיך למלוך שם, לא על אָחיו כי אם על המצרים^(*).

יוסף לא היה איש קריירה, מאז חלומותיו הוא חש שרוח אלוהים מרחפת מעליו. יש בכתוב ראיות לכך שיוסף גם בהיותו לבד במצרים לא הרגיש בודד, הוא חש שאלוהים עמו, את שם הבורא הוא נשא בפיו בכל מקום שהגיע אליו ובאומץ לב בלתי רגיל^(*), כך נהג גם בינו לבין עצמו, בהיותו משנה למלך פרעה במצרים נולדו לו שני הבנים, לראשון קרא 'מנשה' "כי נשני אלוהים את כל עמלי ואת כל בית אבי" ולשני קרא 'אפרים' "כי הפרני אלוהים בארץ עניי"^(*), כך נימק את פשר שמותם.

בפגישה הראשונה עם אָחיו יוסף עדיין שלט ברגשותיו והגיב מיד ("מרגלים אתם") אך מהמשך הכתוב אפשר לראות כי אימת המוות שחוה בדתן מן האחים לא היתה לו עיקר ביחסו אליהם, **חרדתו העיקרית היתה מן הנזק שגרמו האחים במעשיהם לתא המשפחתי ולחסנו**, לפיכך הוא לא הסתפק בהשתחויות של אָחיו לראותן כפתרון יחיד לחלומותיו ולא נרגע מזה, מאז שגילה להם יוסף את חלומותיו ועד עתה נקרעו חוטים רבים שקשרו ביניהם. אחרי הקידות ידע יוסף שלא יוכל להפשיר את היחסים עמם לפני .

^(*) כדאי להעריך נכונה את גודל מעשהו של יוסף בפגישותיו עם אָחיו במצרים אפשר לתאר תחילה, **בְּדֶרֶךְ הַהִיפּוּךְ**, מה יכול היה יוסף לעשות עם אָחיו כמשנה למלך מצרים **ולא עשה**. כשראה את אָחיו במצרים וגם זיהה אותם יכול היה יוסף לעצורם כדון, וגם שלא כדון, כעונש מידה-כנגד-מידה על מה שעוללו לו, כן יכול היה להשליכם בבור או לכלוא אותם לזמן מוגבל או לצמיתות. מאידך יכול היה יוסף לאסור רק את אלה מאָחיו שאמרו להרגו והשליכוהו למות בבור ולהרגם או להתעלל בהם ולמסרם לשיפוט מלך מצרים **לפי חוקיהם** ולהשאירם כעבדים במצרים לכל חייהם (כדרך בה נהגו נסיכים מבתי מלכות רבים במצבים של מאבק על הבכורה) מאידך, אחרי שכלא את אָחיו ולאחר ששמע מהם כי אביו עוד חי יכול היה יוסף, **כמי שלא חטא**, לנטוש את אָחיו לעבדות במצרים ולעלות לארץ כנען עם משפחתו ועם בנימין אָחיו (בני רחל) ולהקים בה את 'בית-יוסף' ולהיות יורש יחיד של המורשת המונותיאיסטית, או בהיפוך קטבי, אחרי שהעניש את אָחיו המתנכלים לו, יכול היה יוסף להתעלם כליל ממורשת האבות וליצור לו ולאָחיו, מאלה שבטח בהם, אחיזה במצרים ולחבור לאצולה המצרית בחסות פרעה, פטרונו, ולהתחיל במצרים התחלה חדשה ששמו ייקרא עליה, ויש לזכור כי אשתו היתה מצרייה במוצאה. כל האפשרויות היו עתה פתוחות לפניו **יוסף בחר באיחוי המשפחה**.

^(*) ראה דברי יוסף לאשת פוטיפר (פרק לט, ט), – דבריו לשרי פרעה הכלואים (פרק מ', ח), – דבריו לפרעה (שם פסוקים טז, כה, כח, לב), ודברי יוסף לאָחיו "את ה-אלהים אני ירא" (שם מב, יח).

^(*) בראשית מא', נא – נב. יש לשים לב כי יוסף **לא אמר** "כי נשני א-להים **מַכְל** עמלי **וּמַכְל** בית אבי" שיוכל להתפרש במונח של רצון לשכחת העבר אלא אמר "אֶתְּ כָל עַמְלֵי" ו**אֶתְּ** כל בית אבי" במשמע א-להים עזר לי **להתגבר על כל סבלי** וצערי בבית אבי, כדברי תודה לה' על כך שהושיעו ונתן לו כוח להמשיך.

שהאחים יכירו תחילה בחטאיהם ויודו בהם. מכאן ואילך עשה יוסף הכל להוציא את האמת לאור ולגרום לאָחיו להכיר בחטאם, ואולי גם להתוודות לפניו כדי להמשיך יחד.

מהמשך הכתוב מסתבר כי חרף כל הטוב שחוהו יוסף בבית פרעה לא מָשו מזיכרונו מעללי אָחיו, הוא זכר איך אָחיו הגיבו על חלומותיו ומדוע הם שונאים אותו (המלך תמלך עלינו אם משל תמשל בנו) אך גם הרגיש שהוא חף מפשע, לא הוא קנה לעצמו כתנת פסים וגם **כשהביא** דיבת אָחיו ליעקב אביהם (היו אלה **דברי אמת** לפי רש"י) היתה זו תרומתו לשלום-בית בבית יעקב **שחיו בו במחיצה אחת בנים מ-4 אמהות שונות** ובזה סייע ליעקב אביו לשמר ערכי משפחה טובים בביתו ויעקב אהבו מאד, ומאידך, האחים לא פנו לאביהם להוכיחו בעניין הַכְתַּנַת על שהפלה בין הבנים ונטרו ליוסף על כך ושנאוהו על חלומותיו וגם הוציאו לו שם רע בפתרון שגוי של חלומותיו.

החלום הראשון של יוסף היה כמעט סטטי, מעט מאד תנועה ניכרת בו, וככזה, כאמור, דומה היה יותר ל 'אות' משמים מאשר לחלום-סיפור (כחלומות פרעה למשל), אך פירושים של האחים לחלומו (למלכות עליהם) שהילך אצלם מפה לאוזן, הטיל על יוסף כתם במובן האמוני שהרי למשפחת יעקב היה מלך, הוא הקב"ה, והאחים שידעו זאת לא הוכיחו כלל את יוסף אחיהם הקטן על חלומותיו אלא נחפזו להטיל בו חשד ולהוציא לו שם רע, הם לא העלו כלל בדעתם כי אפשר שיוסף אינו מפרש את חלומו כמוהם, אך יוסף המשיך לשתוק ולא פירש, הוא עמד נוכח פלא חלום-האות וגם ידע שהוא יתגשם.

לעני"ד, מכלל סיפורו של יוסף ניכר שחלומותיו לא נראו לו כצרכים פענוח מילולי (כמו חלום פרעה) אלא הם היו לו **כאות** השגחה מגבוה^(*), כאותות הבאים לחיזוק הביטחון בבורא עולם שנועדו לבשר אירוע שנגלה לו בחלום ועתיד להתגשם, ואכן חלומות-אות אלה נראו לו בהתגשמותם מיד כשראה את אָחיו משתחווים לו במצרים.

אלא שמכאן יוצא כאילו כאן נגמר סיפורו של יוסף במין האפי-אנד מדומה, חלומות מכאן ופתרונם מכאן, אך האם ניתן לזהות אצל יוסף חזון שהוא גם מעבר לחלומותיו? דומה שדרך התנהלותו של יוסף במצרים עם אָחיו ובית אביו כאשר כבר יכול היה לעשות הכל כחפצו מעידה גם על חזונו. מזמן שנתגשמו האותות כשהגיעו האחים למצרים מכאן ואילך מתגלה גדולתו וגם ברכתו, גם ממרום פסגת הצלחותיו במצרים^(*) וסמכות מלכותית בידי הוא לא נושא עיניו אל על ולא הולך בגדולות אלא ממשיך לחלום, אלא שהפעם היו אלה **חלומות בהקיץ**, כלומר משאלות לב בהשראה מגבוה, למתבונן מן הצד היו חלומות אלה נראים כמו תמוהים בצניעותם, הוא נשאר כרוך אחרי אביו יעקב וביקש שוב לחסות בצילו כבעבר, וכמו שדמות אביו .

(*) ביטחונו של יוסף בהשגחה ניכר בכתוב ומופיע בהדרגה בפסוקים כמו "הלא לאלוהים הפתרוני" (מ', ח) וראה גם מא', טז, - ומא', לב. - לענ"ד, חלומות יוסף היו לו כחלום סולם יעקב אביו שהיה יותר 'אות' מאשר חלום הדורש פענוח, שהוא אות ראיה בלי מילים גלוות ורק עם מעט תנועה, אותות שנועדו להתגשם **בכל אופן** ולהעניק בטחון באמונה, כמו שלושת האותות ששמואל הבטיח לשאול וכשהתקיימו כתוב "ויהפך לו אלהים לב אחר ויבאו כל האותות האלה ביום ההוא" (שמ"א ט', ט), על אותות אחרים ראה גם: ירמיהו א', יא - יד / וכן במדבר יז' / שמות ז', ה - יג / שמות ד', א - ח / ויש עוד כיו"ב. ברמב"ם, במורה נבוכים יא' מה, יוסף נזכר שם רק בדרגה שניה של נבואה (מ-12). (*) "ויהי ה' את יוסף ויהי **איש מצליח**... וירא אדניו כי ה' אִתּו וכל אשר הוא עושה ה' **מצליח בידו**, וימצא יוסף חן בעיניו... וגם בסוף הפרק "ואשר הוא (יוסף) עושה ה' **מצליח**" (בראשית לט').

הזקן והחלש היתה לו מקור לגעועים כן היתה לו **ארץ-כנען**, הארץ הצחיחה והמתענה עתה ברעב ובבצורת - ארץ החלומות, וכפי שראינו לעיל גם **משפחתו** השסועה עתה, במה שעוללו לה אָחיו, היתה ונשארה לו משאת נפש ורצה להחיותה כפי שראה אותה במיטבה בחזונו, חלומו היה לו כצווי מלמעלה לשיקום ולא הסתגלות.

כשראה יוסף כי אָחיו משתחוים לו (כפתרון חלומותיו) ושמע שאביו עוד חי חיתה רוחו והוא חש וגם הבין עתה, **אולי כתובנה מאוחרת**, כי האחריות האבהית למשפחה היא שליחות המונחת עתה גם על כתפיו. לעני"ד, זה לא היה חלק מפתרון חלומותיו מלכתחילה אלא יד ההשגחה זו שרוממה אותו במצרים הביאה אותו לתובנה זו **אחרי מה שקרה בזותן** כדי שהמשפחה תגיע בהשגחה למצרים להיות שם לעם.

יוסף, שלא ניסה כלל להשתרר על אָחיו כפי שאחיו חשדו בו, העלה בדבריו לאָחיו כמה פעמים את דאגתו לאביהם יעקב וכל הזמן דרש בשלמו וזאת אמר גם כדי שיבינו אחיו שחלום המשכיות של המשפחה המאוחדת היא לו משאלת לב ומשאת נפש ממורשת בית אבא, הוא ביקש גם לרמוז לאָחיו בזה כי במעשיהם הרעים הם לא חשבו אז כלל על גורל אביהם כשגזלו ממנו את בנו האהוב יוסף שאהבו אהבת נפש, וגם לא חשבו על עתיד הבטחות הקב"ה לאבות ולבנים.

דמותו של יוסף הנושא עמו את קוד ערכי המשפחה הטובה מתבהרת יותר בהשוואה לדמות אָחיו, כבר בהתחלה "והוא נער את בני בלחה" (ל"ב, ב) "**כלומר ורגיל את בני בלחה לפי שהיו אָחיו מבזין אותן והוא מקרבן**" (כפרוש רש"י). יוסף ראה, אפוא, דימוי משפחה שלמה לפניו לא בחלוקה דינסטית אלא הומוגנית ולא הבדיל בין בני הגבירות לבני השפחות. האחים שנאוהו עוד לפני שסיפר להם את חלומותיו וזאת בגין כתנת הפסים שאביו קנה לו, כבר אז חש יוסף שאָחיו החלו מסתייגים ממנו (שם פסוק ד), אמנם חז"ל קבעו "במשפחה הכל מוכיחין" אך לא ניכר מן הכתוב שאָחיו הגדולים ניסו להוכיח את אביהם יעקב על שהוא מפלה בין הבנים או להוכיח את יוסף על שהביא דיבתם רעה לאביהם (ורש"י מפרש דיבת בני לאה), **במצב הירידה המוסריים שהיו מצויים בו האחים** הם לא יכלו כבר אז להתעלות הרבה, כך נראה מן הכתוב.

מאידך, ניכר כבר מן ההתחלה עד כמה הדוקים היו יחסי יוסף עם אביו "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו" (ומהכתוב בהמשך ניכר שהיתה זו אהבה הדדית) מכאן מסתבר כי **הבאת הדיבה** ליעקב על ידי יוסף היתה על מעשים לא ראויים של האחים (כנזכר בפירוש רש"י) ודבריו היו לתועלת המשפחה **שעל יסוד עדות זו של יוסף יכול היה יעקב להוכיחם** וכך נעשה יוסף שותף ליעקב אביו ונאמן בשמירה על איכות ערכי המשפחה הטובה. אבל נראה שליוסף היה כבר רקע קודם לכך, **הרמב"ן** מפרש "בן זקנים" לפי התרגום כמו 'בן זקנים' דהיינו, שיעקב לימדו את מה ששמע מבית המדרש של שם ועבר, וכך נשא יוסף בקרבו תורה עם דרך ארץ.

האירועים במשפחה, כיוון שהחלו להתגלגל בדרך ההשגחה כבר לא יכלו לעצור. כדי שתתקיימנה שתי כוונות הקב"ה, האחת - ככתוב בנבואת ברית בין הבתרים להוריד את בני ישראל מצרימה ולעשותם שם לעם, והשנייה - לקיים מה שנרמז ליוסף בחלומותיו לעשותו נישא מאָחיו, כאמת העתידה להתגלות^(*), צריכים להתרחש שני תהליכים במשפחה, האחד - האחים שהלכו בדרך לא ראויה צריכים לרדת מגדולתם ואילו השני - הנוגע ליוסף, הוא צריך תמיכה כדי לרוממו שהרי עליו מוטל להושיע בסופו של דבר את בני המשפחה ולהורידם מצרימה, ואכן זה מה שקרה.

מדרך עיון זה אפשר להיווכח כי מאז שהחל להתגלות הקרע בין יוסף לאָחיו (השנאה אודות כתנת הפסים) כל ירידה ערכית-מוסרית נוספת של האחים לא היתה רק מהחלטה אוטונומית ושרירותית – יצרית שלהם, כפי שנראה מפשט הכתוב, אלא נבעה מתכנית רחבה של הקב"ה אשר סכלה את דעתם וחכמתם והורידה כבודם של אָחיו עד שרצון ההשגחה יתקיים, ואולי נכון יותר להגדיר צעד זה **כהסתור פנים של הקב"ה מן האחים**^(*).

כאשר יוסף חלם את חלומותיו לא ידע איך תתקיים בו השליחות שאליה נועד אך הקב"ה הוליד את האחים לשכם^(*) ואחר כך לדותן כדי להוריד אותם שם מגדולתם וכבודם, וכך, אכן, פירש יוסף לאָחיו את דברי אותם הימים לאחר שגילה להם את זהותו (מה' ח): **"לא אתם שלחתם אותי הנה כי אם האלהים"**^(*), יוסף ראה, אפוא, את מכירתו לעבדות במצרים כשליחות ואת מעשי האחים ככלי בידי הקב"ה לקיים רצונו.

על פסוק זה כותבת נחמה^(*) "פסוק זה הוא כעין מפתח להבנת הסיפור כולו, כלול בו הרעיון של שתי השליחויות, של השליחות הגלויה לעין- יעקב השולח את בנו יוסף מעמק חברון לראות את שלום בניו ואת שלום הצאן בשכם, ושל השליחות הנסתרת... הקב"ה שולח את בני אברהם מצרימה להיות גרים בארץ לא להם" (עכ"ל).

את הבזו שחש למנהגי התועבה של מצרים בית-העבדים הביע יוסף במעשים. כאשר ביקש מן האחים להוריד את אביהם יעקב למצרים יזם כבר בלבו להשיב לא רק את כלכלת המשפחה לקדמותה אלא יותר מכך את כבוד המשפחה ואת הנהגת אביהם למקומה וזאת כדי לשמר את ייחודה הרוחני האיכותי ולרפא את פצעי העבר. מיד כשהגיעו בני משפחתו הוא הפריד בינה לבין החברה המצרית הרעה והושיבם בגושן, ובחלוף השנים לפני לכתו לעולם שכולו טוב השביע יוסף את אָחיו, כאביו יעקב, שיביאו את עצמותיו לקבורה בכנען^(*).

(*) וראה גם דברי יעקב שהגיב לשמע החלום בחיוב ובצפייה – **"ואביו שמר את הדבר"** רש"י מפרש: 'ממתין ומצפה מתי יבוא'.
 (*) לא מצאתי הגדרה זו בפירושים אם כי היא משתמעת מהם. בתקופה של ירידה זו קנאו האחים ביוסף ושנאו אותו, הם לא הוכיחו ולא הוכיחו את אביהם על כתנת הפסים שקנה ליוסף, הם עשו הכנות להמיתו ומכרוהו לישמעאלים, ויהודה יורד לעדולם ונושא שם אשה כנענית, בת-שוע, הוא הופך לאב ואחר כך לאב שכול כשמתים לו שני הבנים ומתרחשת שם פרשת תמר.
 (*) כל השליחות וההליכה היא דוקא לשכם נראית תמונה, שהרי אך שנים מעטות חלפו מאז שאירעה שם פרשת דינה על כל נוראותיה ונשאר הרבה עדים במקום והסכנה היתה מרחפת שם בכל פינה.

(*) פרשנים, בעקבות המדרש, דבקו בדעה שהאיש שנגלה ליוסף בשדה בשכם (שם לז, טו – יז) והחל לדבר איתו והיפנה אותו ללכת לדותן היה מלאך-שליח מאת הקב"ה ליוסף למלא רצונו של מקום.

(*) ראה בספרה של נחמה 'עיונים בספר בראשית' בעמוד 275

(*) אף שיעקב וגם יוסף היו חנוטים וגופותיהם הושמו בארונות במצרים אפשר לראות שיוסף חש בזו רב למנהגי הקבורה וההנצחה המצריים, ליעקב היו מקום הקבורה ואופן הקבורה ערכי משפחה חשובים כצווי אב לבניו ולדורות הבאים, הם היו לו מצבת קשר בין בני המשפחה כגשר בין העבר להווה, וליוסף היו אלה גם חוליית חיבור ומפגש מחודש בין בני המשפחה על בסיס של אמון הדדי, וכאן זה כמו צו של יעקב לבניו שלא לקשור את גורלם במצרים אלא בכנען בלבד.

מה שביקש יוסף בדרך לשיקום המשפחה היה למצוא ניצוצות של אור בנפש אָחיו ולהבחין בין זכאים לחייבים אך הוא ביקש גם נתיב להוכיחם, עתה כשהשררה היתה בידו יכול היה גם לגשת למעשים. הגשמת יעוד המשפחה להליכה יחד הצריכה לא רק מענה ראוי לאחים ועונש לחוטאים אלא גם שידוד מערכות בדירוג הערכי של האחים במשפחה פנימה, לשם כך היה חשוב ליוסף לדעת עכשו, שנים מאז שמכרוהו, אם מכירים האחים בחטאם ומוכנים להתוודות להביע חרטה וגם לחזור בתשובה על מה שעוללו לו ולמשפחה כדי להמשיך ללכת יחד.

כל האחים, למעט בנימין, היו חשודים בעיניו מי יותר ומי פחות^(*) שהרי בהיותו בשבי אָחיו בדותן הוא ראה ושמע רק חלק מן הדברים שהתרחשו סביבו, הרבה שאלות התרוצצו במוחו עתה, האם רוע-לב צרות-עין או חשד שווא היו הגורמים למה שעשו בו, האם פעולותיהם נבעו מחשש התנשאות עליהם, האם רק יחידים מהם נטרו לו או כולם, האם בני לאה הגדולים ממנו היו אלה שעשו מה שעשו בראותם את כתונת הפסים שעליו, ואולי לא זה גם לא זה אלא רק בשל בצע כסף מכרוהו, וככלל, מי אשם יותר ומי פחות.

יוסף העמיד את אָחיו בשורה של מַטלות ומבחנים כדי לגלות את פשר מעלליהם ועד שמבחנים אלה לא תמו התנכר להם יוסף^(*). כמי שנאמן לערכי משפחה טובים ולא נשא פניו לשררה על אָחיו ביקש יוסף לגלות את מידת המודעות והנאמנות שלהם לערכי המשפחה הטובים ובייחוד לבחון את **מידת רגישותם ליחסי-אחים**. בלב המבחן הוא יצר, מעשה שופט-חוקר, מצבי לחץ לבחון את יחסם של האחים לאח **הכי חייב** – לשמעון (מבני לאה), ואחר כך לאח **הכי זכאי** – לבנימין (מבני רחל), כדי לחשוף מתגובותיהם ומדבריהם את האמת, בסוף אותם שלבי מבחן התייצב יהודה לפני יוסף לנאום-וידוי אמיץ חכם וגלוי לב (שהוא גם נאום הוידוי והנאמנות המשפחתית המרגש ביותר בתנ"ך כולו), מנאום זה הבין יוסף כי יהודה מוכן להקריב עצמו וחירותו כדי לפדות את בנימין אחיו מסכנת שבי ועבדות תוך התחשבות מרבית בקגשות אביהם, יוסף למד מזה כי חרף כל מה שעוללו לו אָחיו מקננת בלבם עדיין אחוות אחים משפחתית חמה ואמיתית^(*). משראה זאת יוסף פרש לפינה ובכה^(*) ואחר כך גילה להם, במעמד משפחתי מרגש במיוחד, את זהותו וגם פרש לפניהם את עמדתו ודעתו שלו על כל פרשת המכירה לעבדות שמכרוהו שהכל היה בהשגחה עליונה.

(*) על פי המדרש יכול היה יוסף לשער כמעט בדיוק מי מן האחים אשם

(*) ראה שם מב', ז – כח וכן מג', טו – מד' כולו

(*) ראה בראשית פרק מד'. ואף שדברי יהודה ליוסף נגעו ליחסים שבין בני הגבירות (בני לאה ובני רחל) ניכר שיוסף, שנהג להתרועע בעבר את

בני בלהה ובני זלפה, קיבל וידוי זה כהכרה בכל בני יעקב כיחידה משפחתית אחת, ונתרצה לאָחיו.

(*) אין זו בכיה ראשונה של יוסף מאז שנפגש באחיו, לענ"ד זה מעיד עד כמה אהב אותם וגם עד כמה צמא היה לאהבתם אליו.

כך נתן יוסף לאחים עוד הזדמנות להסיר מלבם את חשד השווא שלהם שהוא רצה או רוצה להשתרר עליהם עקב חלומותיו ואולי כך יבינו גם שבמצרים הוא עלה למעלת שררה ברצון מגבוה, ורק אחרי כן שלח יוסף את אחיו לכנען להביא את יעקב אביהם ואת כל המשפחה למצרים ובין כה וכה ביקש עליהם רחמים. האחים הלכו לכנען ובסופו של דבר ירדו עם אביהם וכל המשפחות בשבעים נפש מצרימה^(*).

שאלה חשובה וקשה על יוסף הציגו הרמב"ן אברבנאל ועוד רבים מן המפרשים, אם כה קשור היה יוסף לאביו איך זה לא הודיעו כל אותן שנים במצרים על קיומו?

תקצר כאן היריעה מלהביא את מחלוקת הפרשנים הענפה בתשובה לשאלה זו ואביא כאן רק תשובה אחת מני רבות שהיא אפשרית וגם פועל יוצא מהעיון לעיל^(*), אחרי שיוסף נמכר לעבדות בדותן לא יכול היה לדעת, כאמור, מה סיפרו אחיו לאביהם אודותיו בשובם בלעדיו ממכירתו, מעט מזה שמע יוסף כנראה מפי אחיו בתחקיר שערך להם, יוסף רצה לא רק לראות בהתגשמות חלומותיו אלא גם לרפא את השבר במשפחה שהיה עמוק מדי, מדאגתו לאביו ולמשפחה ולהגשמת ייעודיה הבין יוסף, בחכמתו, כי מצב עמימות זה שנותר מאחוריו במשפחה הוא מצב אופטימאלי עבורם כרגע ואם ברצונם בסופו של דבר **להמשיך יחד** כמשפחה איכותית כפי שהוא חזה אותה, טובה שתיקה לחכמים ומוטב להמתין בידעו כי אם יתגלה בטרם עת תתגלה בד בבד כל מערכת היחסים העכורה בין האחים והמריבות והאשמות ההדדיות עלולות לא רק לעכב את איחוד המשפחה אלא אף למנוע אותה ומצב זה יכול לגרום גם למות אביהם, יוסף האמין באמת ובתמים כי כל מה שקורה לו אינו מקרה וכשתגיע העת ההשגחה תביא אחרית טובה לו ולמשפחה ולפי ברית בין הבתרים גם לעם ישראל כולו.

ברדת אביו ואחיו למצרים ובהשתחויות ראה יוסף את התגשמות חלומותיו^(*) **אך לא את מלוי המטלות שנטל עליו**, קרה משהו בינו לבין אחיו מאז שחלם ועד שנמכר, המכירה לא היתה חלק מפתרון חלומותיו, ברית בין הבתרים והברכות של האבות דחקוהו, הוא ידע שמה שקרה עד כה חייב היה לקרות וניגש לעשייה, תחילה הבדיל את בני משפחתו הרחק מתרבותם המזיקה של המצרים והושיבם בגושן לעשותם "עם לבדד ישכון" בהנהגת אביו, בכך השלים יוסף את משאלתו לאחות את קרעי המשפחה ולהחזירה לקדמותה כפי שחזה אותה, ומכאן ואילך גם תרם לכלכלתה^(*).

(*) ראה מאמרו של **אוריאל סימון** 'יוסף ואחיו: סיפור של השתנות' שם בסוף חלק ב

(*) בראשית מו'. "שבעים נפש" הללו כללו גם את נשות האחים (לפי המדרש הן היו ממוצא אדומי מדייני) ואת הנכדים של יעקב.

(*) חלומות במקרא אינם מתגשמים **אף פעם** לפרטיהם, כל חלום צריך פענוח כלשהו מי יותר ומי פחות, אך חלום-אות מתגשם בכל אופן.

(*) ככתוב "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו, ואת כל בית אביו להם לפי הטף" (מז', יב)

אחרי 17 שנות חיים במצרים הלך יעקב לעולמו בשיבה טובה והוא בן 147. לאחר שהביאו את אביהם לקבורה (שם נ', טו – כא) הביעו האחים את חשדם ליוסף שמא לאחר מות אביהם ישתרר עליהם וינקום בהם. שוב ראה יוסף עד כמה טועים בו אחיו "ויבך יוסף בדברם אליו" ואחרי שאחיו חזרו והשתחוּו לו הוא ענה להם "אֵל תִּירָאוּ כִּי הִתְחַתַּת אֱלֹהִים אֵנִי... וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר אֵל לְבָם". ניתן להסיק, אפוא, כי יוסף סלח לאָחיו בדיעבד על כל מה שעוללו לו^(*), מכאן ואילך לא ברור מן הכתוב מה היתה מידת מעורבותו של יוסף בחיי הקהילה.

כפי שראינו יוסף לא היה במעמד של מלכות ושררה על אָחיו במצרים (כמו שחששו האחים) ברם לפי שורת הדין אמור היה יוסף להיות זה שיזכה בחוג המשפחה בברכת בכורה מאביו ולא כך קרה, ברכת הבכורה נתנה ליהודה^(*) ויוסף, שעמד שם וגם שמע כנראה לא הגיב^(*). ניכר שיוסף המשיך בדרך נאמנותו לאביו גם כשהבכורה ניטלה ממנו, אלא מהמשך הכתוב רואים אנו כי **כל עוד יוסף חי** היה יוסף המוציא והמביא במשפחה והיה גביר לאָחיו והם השתחוּו לו ולא ליהודה^(*). לעניין זה חשוב לציין כי מתגובותיו של יוסף לא ניכרת כל תרעומת או אכזבה מהישגיו או ממעמדו בקרב אחיו, אדרבא, **בערוץ ההזדברות שלו עם יעקב אביו** זוכה יוסף לקבל ממנו את ברכת הבכורה כששני בניו מנשה ואפרים (נכדי יעקב) נתברכו וזכו למעמד של 'בנים יורשי נחלה' במשפחה^(*) לצד בני יעקב ועם ידיעה והרגשה זו הלך יוסף לעולמו אף הוא בשיבה טובה.

חז"ל תארכו את חיי יוסף עד לפרטים^(*). 17 שנה חיו בני יעקב בגשן עד שאביהם הלך לעולמו. לפני מותו השביע אותם יעקב להביאו לקבורה בקבר האבות בחברון, כך ביקש יעקב להביא למימוש ערכי את מקום הקבורה בכנען ולסמל במעשה גם את מימוש ההבטחה של הקב"ה לירושת הארץ ולהיאחזות בה כמורשת לבנים. האחים הבינו זאת היטב והתלכדו לקראת המאורע ובמות יעקב אביהם הביאוהו לקבורה במערת המכפלה במסע מאוחד מפואר וחשוב שסימל את **חידוש היחד בחיי המשפחה ואת חידוש האחוה, ומעשה אבות סימן לבנים.**

(*) ראה בבלי, מגילה א', דף טז' א

(*) בראשית מט, "וישתחוּו לך בני אביך... לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבוא שלח..."

(*) אמנם לא כתוב אינו ראייה אך רואים אנו עקביות של יוסף בענווה בכל מנהגיו שאין בהם יוצא מן הכלל

(*) ראה בראשית נ', יח

(*) האחים קיבלו עליהם את ברכת יעקב אביהם ליוסף כצווי ויהושע שהיה משבט אפרים וזכה להנהגה אחרי משה העניק למנשה בן יוסף שתי נחלות בירושה בכנען, כדין בכור.

(*) 93 שנה היה יוסף במצרים והיה בן 57 (40+17) כשנתברך על ידי יעקב לפני מותו, מכאן שחי לצד אָחיו בלי אביו 53 שנה.

מן הכתוב בסוף פרשת 'ויגשי' **יִישַׁב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא מִצְרַיִם בְּאַרְצָא גִשְׁן וַיֵּאָחוּזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד** "ניתן להסיק כי אפשר שעוד בימי יוסף ובהשפעתו אך וודאי שבשנים הארוכות שאחרי מותו **הונחו יסודות לקהילה יהודית** ייחודית חזקה ואיתנה שונה מתרבות מצרים באמונתיה במנהגיה ובלשונה שעשתה את בני משפחת יעקב ליחידה אתנית מזוהה. ברבות השנים היתה קהילה גדולה זו ל**יעם בני ישראל'** (שמות א', ט) כפי שמכנה אותה, לראשונה בהיסטוריה, פרעה הרע הזה "אשר לא ידע את יוסף" או שלא רצה לדעתו, כפי שיש מפרשים.

לצד מצוות התורה וכחלק מהן כובדה כל השנים ברכת יעקב לבניו, ברכה זו שהיתה, כאמור, תחילה כצוואה ל**בנים** אחר כך הורחבה, כפי שניזכר בימי משה, **והיתה כמו קוד להבטחת תקינות יחסי אחווה גם לשבטים** לפי הכתוב בתורה, תחילה ניכר הדבר בימי המדבר ואחר כך לאחר שהתנחלו בארץ יש לא מעט ראיות שכאשר הופרה תקינות אחוות שבטים זו יש לכך מיד הד שלילי בכתוב^(*).

לאחר צאת ישראל ממצרים כאשר היו השבטים מאוגדים כבר בברית אחים^(*) היו להם כמה וכמה **דברים משותפים** לקחת אתם, אחד מהם היה ארון יוסף ובו עצמותיו, כפי שביקש להביאו לקבורה בכנען. ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וחרף כל התלאות שפקדו אותם שמרו את הארון ומילאו את צוואתו וטמנוהו בשכם. מן הכתוב ניכר שאת צוואת יעקב אביהם ומורשתו וגם את זכרו של יוסף וגם את כל הלקחים שלמדו צררו השבטים בלבם ושמרו אותם גם בדורות הבאים.

ברית סיני שכה קשה עמל משה לשמרה במדבר, גם כאחוות שבטים, החזיקה מעמד בכל תלאות הדרך (חרף המחלוקות והמתלוננים מהעם יוצאי מצרים) ואחרי מות משה הצליחה, בהנהגת יהושע בן נון, לכבוש את ארץ כנען, ארץ ההבטחה. אחוות השבטים עמדה במבחני ניסיון קשים בימי יהושע בן נון אך יותר מזה בימי שפט השופטים ושיאם **היה בפרשת פילגש בגבעה**^(*) כאשר שבט שלם, שבט בנימין, הסתבך בחטא וסרב להישפט לפי חוקי התורה והגיע עד מלחמת אחים עם יתר שבטי ישראל אך ניגף במלחמה ועמד להיכחד, ואז, בדיעבד, נחלצו לעזרתו השבטים בהנהגת שבט יהודה והצליחו לשקמו, ברכות משה לשנים עשר הצאצאים, השבטים, היו, אפוא, כברכות יעקב לשני-עשר הבנים אלה אף אלה במניין תריסר, לא פחות.

ערכי המשפחה האיכותיים להם נזקקו האחים כדי לקיים את היחד במסגרת המשפחתית של בית יעקב היו בעיקרם: זיקה למורשת האבות, נאמנות לעיקרים ממצוות התורה, אחוה ואחריות הדדית, חובת תוכחה במשפחה, שמירת שלמות התא המשפחתי האיכותי ודאגה לעתידו, מנהגי לידה, נישואין, זוגיות וקבורה במגוון פירושיהם, ועוד הרבה כיו"ב.

(*) ראה למשל בסיפור דבורה, שופטים ה', או סיפור יפתח הגלעדי, שם י' – יא', ויש עוד כיו"ב.

(*) ברית זו לא נכרתה בטכס מיוחד כלשהו אך היתה פועל-יוצא מקבלת התורה במעמד הר-סיני לאחר שקיבלוה על עצמם ממורשת בית-יעקב.

(*) לפי חז"ל זמנה של פרשה זו הוא בתחילת תקופת השופטים, וכן מפרש רש"י, אך מאידך יש פרשנים, כרד"ק, המאחרים אותה לסוף התקופה כמו שפרקים אלה אכן מצויים בכתוב. לענ"ד לא מצוי בידיני התורה והלכותיה צווי מפורש מה יעשה 'לשבט כי יחטא' כמו שמצוי למשל לגבי 'עיר הנידחת', דומה שמה שהגיע את השבטים לפעולה ולשמירת ערכי המשפחה הטובים ותא המשפחה כיסוד לאחוות השבטים היה מחויבות לשמר מסורת התורה על פי הלקחים שנלמדו מבית-יעקב.

כאשר אנו דנים בערכי משפחה ובייחוד באחוות-אחים ראוי להוסיף, כהערת סיכום, כי בשאלת 'השומר אחי אנכי' של קין עשתה התורה דרך ארוכה מאז ימי בראשית עד ימי יוסף אך היא לא ירדה מסדר היום לא של האחים ולא של השבטים. באירועים שאירעו לאחים עמדה שאלה זו למבחן לפני בני יעקב ארבע פעמים^(*) ולמעט מקרהו של יוסף היתה תשובת האחים אחת: 'כן, שומר אחי אנכי!' אבל הדרך היתה ארוכה. **המאבק של בני יעקב על ערכי משפחה איכותית** שניצניו הופיעו בסיפור פרשת דינה והחלו לפרוח בפרשת יוסף ואָחיו לא חדל גם בימי הנדודים במדבר והגיע עד ימי שפט השופטים^(*), אבל היתה רק דמות אחת שההשגחה העניקה לה את הזכות והכוח להנחיל לאָחיו מודעות לערכי המשפחה, הוא יוסף, שהתמיד ללכת בדרך האמונה התמימה ובלכתו החזיק בידו האחת את מורשת אבותיו ובידו השנייה את ידי אָחיו והוליד אותם בדרך **האמונה האמת המשפט והתוכחה**. את דרך אהווה זו בתא המשפחתי הוא הקנה לא רק לבני משפחתו אלא גם כמורשת לשבטים ולדורות הבאים.

אשר לשאלה אם גם יעקב התייחס בדבריו לערכי-המשפחה הטובים לכך יש לנו ראיה חיובית מפרשת דינה (ראה הערה 3 למטה) וגם מברכת הצוואה שלו לבניו בבראשית מט': **בברכתו לראובן** הוא מוכיח אותו על מה שקרה עם בלהה ונוטל ממנו את זכות הבכורה, בברכתו **לשמעון ולוי** היא ברכת תוכחה קשה על דרך החרב בה נקטו האחים בפתרון בעיית דינה^(*) ויעקב גם גוזר את ענשם "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", ואילו בברכתו **ליהודה** הוא משבח אותו על תעוזתו ומברכו בברכת בכורה על האחים וגם בברכת מלכות, ולבסוף מברך את **יוסף**, שכה אהבו, בברכת משפחה טהורה ברכת שפע ורוב נחת. דמות האב יעקב בסיפורם של יוסף ואָחיו הולכת ומתעצמת, כ'אב' הוא נזכר לא רק מפי יוסף אלא בסוף גם מפי יהודה בנאום הווידי הגדול שלו ליוסף בתחילת פרשת 'ויגש'^(*), חרף גילו המופלג של יעקב בולטת בסוף הסיפור הדומיננטיות של נוכחותו וגם באלם קול עולה היא על פני השטח. מיד לאחר מות יעקב מופר איזון היחסים העדין שהיה בין יוסף ואָחיו, סר מעליהם מורא-אב שקיבלוהו עליהם מחדש בהשפעת יוסף, רק אז פונים האחים ליוסף ומבקשים ממנו שיחון אותם על מה שעוללו לו^(*), נוכחות האב הזקן היתה להם ערובה לשקט...

חז"ל כינו את יוסף 'יוסף הצדיק', שם תואר זה ניתן רק למעטים מאד מאישי המקרא. כל השנים ידע יוסף שההצלחה באה לו מברכת הקב"ה ולכן ההצלחה לא העבירה אותו על דעתו והוא נשאר ענו. מורשת אביו היתה לו משנה סדורה וליוותה אותו כל הדרך. יוסף החזיר את המשפחה לתפארתה וליעודה וזכה לאריכות ימים אך תרומתו חרגה מתחום המשפחה, הוא זכה כאבות האומה להימנות עם שבעת האושפזין בחג הסוכות ותרומתו לאחוות האחים במשפחה לא נשכחה

ה'תשע"א

(*) כשנכלאה דינה, עלילת יוסף, כשנכלא שמעון וכשעמד להיכלא בנימין.

(*) כלומר הימים שלפני המלכה. בימי שמואל שואל ודוד חלה תמורה גדולה ביחסי השבטים כאשר הממלכתיות מתחילה לדחוק את השבטיות ממקומה והיא מופיעה כמסגרת חברתית אמונים מתחרה ודומיננטית, אבל התשתית התורנית למצוות הקשורות באחוות האחים גם בלבושה השבטי, לא נעלמה אלא המשיכה כזרמי מעמקים לתבוע את מקומה הראוי כל השנים, ואולי עד עצם היום הזה.

(*) מתוקף צוואת יעקב לבניו הופרדו שמעון ולוי זה מזה. זיווג זה של קנאות אחים תוך שימוש בחרב בלבד לפתרון בעיות לא היה לרוחו של יעקב.

(*) 14 פעמים מזכיר יהודה ליוסף כינוי הגוף 'אב' בנאומו האחרון וכבודו של האב שנרמס בתחילת הסיפור חוזר למקומו הראוי.

(*) "ויראו אָחיו יוסף כי מת **אביהם** ויאמרו... אָנָּה שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיר וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גַמְלוּךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע **עַבְדֵי אֱלֹהֵי אַבִּיךָ**, וַיִּבֶךְ יוֹסֵף..."

